

TOBIAS FISCHER-HANSEN: *Scavi de Ficana, Volume Primo, Topografia Generale*, Roma, Libreria dello Stato, 1990, 152 s., ill., 90.000 lire.

Godt halvejs mellem Rom og dens havneby Ostia ligger et højdedrag nær floden Tiber. En del af området hørte i århundreder under San Paolo fuori le Mura og kaldes endnu Monti di San Paolo. En af højene kaldes Monte Cugno. Her gravede nordiske arkæologer i årene 1976-83 en gammel boplads frem i et forbilledligt samarbejde mellem de nordiske institutter i Rom og Soprintendenzaen for Ostia.

Lokaliteten var i århundreder blevet identificeret med den gamle latinerstad Ficana, og dette navn er fastholdt, selvom der ikke er direkte epigrafisk belæg for at det faktisk er denne by, der i følge traditionen allerede i romersk kongetid blev erobret af Rom og indlemmet i denne bys territorium.

Fund fra udgravningerne er blevet vist ved en udstilling i Ostia og i de nordiske hovedstæder, og udgraverne har i mere populær form skildret deres foreløbige resultater i bogen *Ficana – en milesten på vejen til Roma* (Kbh. 1980). Nu foreligger det første af ialt fire bind i den endelige publikationsserie, der skal skildre og tolke fundene fra forhistorisk tid til romersk kejsertid.

Det er en fornem publikation i bedste italiensk stil, rigt illustreret og forsynet med fremragende kort og tegninger ved arkæolog-arkitekten Gregers Algreen-Ussing.

Tobias Fischer-Hansen er hovedforfatter. Han gennemgår i sin korte, men metodisk sikre fremstilling en række forudsætninger for studiet af byhøjen. Først et kapitel om den historiske geografi med et forsøg på en tilbageslutning til landskabet som det var. Den nuværende kystlinje ligger betydeligt længere væk end tidligere på grund af flodens aflejringer. Tibermundingen var i forhistorisk tid en række laguner, der delvis oversvømmedes af og til. Indtrængningen af det saltholdige middelhavsvand gav fra arilds tid mulighed for saltudvinding, hvilket givetvis har betydet meget for områdets udnyttelse. Herpå følger en diskussion af de skriftlige kilder, få som de er, samt et nyttigt kapitel om kartografiens behandling af området siden renaissancens første kort. Kapitel 4 giver en kort beskrivelse af den arkæologiske zone og dens omgivelser, herunder en diskussion af flodhavnen Saxa Pualia samt af de vigtigste spredte fund. Herefter giver forfatteren en kortfattet oversigt over områdets historie fra forhistorisk tid, over bronzealder og tidlige jernalder til nutiden. Indtil den endelige publikation foreligger må vi supplere denne fremstilling med de foreløbige beskrivelser fra den nordiske publikation. Fischer-Hansen er imidlertid en meget kyndig guide, og ikke mindst diskussionen af saltudvindingen og dens betydning er bemærkelsesværdig. Vi må her operere med mange ubekendte bl.a. placeringen af saltpanderne nord eller syd for floden, d.v.s. i latinsk-romersk eller etruskisk (Veientisk) område. Afgørende er også udviklingen af det første vejnet, og forfatteren kan godt gøre, at et sådant opstår tidligt i jernalderen, da bebyggelsen på byhøjen får mere permanent karakter. Kapitel 6 giver ved den italienske arkæolog Carlo Pavolini en præliminær skildring af udgravningerne og i det afsluttende kapitel 7 får vi en præcis diskussion af Ficana og dens relation til de øvrige samtidige bebyggelser i Latium, illustreret ved en fremragende folde-ud planche med planer over en række tidlige bebyggelser i Latium og Etrurien. Her er virkelig mulighed for komparation.

Studiet af Roms ældste historie fra byens grundlæggelse – som bekendt d. 21.

april 753 f.K. – er et af de mest besværlige. Forskningen har delt sig i to lejre, den traditionalistiske, der med forsigtighed bygger på den litterære tradition, først og fremmest hos Livius, og den kritiske – af modstandere kaldet den hyperkritiske – der forkaster hele den litterære tradition som forfalskning. Det siger sig selv at en arkæolog, der graver i området, ikke kan følge den kritiske skole, der simpelt hen opgiver at skildre den ældre historie eller skriver den totalt om med en hårdnakket benægtelse af den historiske kerne, som den historiske tradition fra oldtiden giver. I mange tilfælde er diskussionen mellem de to skoler forstummet, fordi man simpelt hen taler forbi hinanden. Tobias Fischer-Hansen styrer forsigtigt mellem Scylla og Charybdis, refererer loyalt andre synspunkter i det udførlige noteapparat, men tilslører ikke, at hans sympati ligger hos traditionalisterne, der især repræsenteres af engelske og italienske forskere. For den hyperkritiske skole står også tilbage at indfortolke de meget betydningsfulde arkæologiske fund fra protohistorisk og tidlighistorisk tid i deres rekonstruktion af fortiden. Man kan jo, som bekendt, ikke bare afskaffe historien i en given periode. Så overtages den af andre, bl.a. af arkæologerne. Fischer-Hansen har ikke overtaget historikerens rolle, men indplacerer det nye fundområde i en lang forskningstradition, der tæller en række af de bedste historikere, arkæologer og antikvarer. Ficana kan, når den endelige publikation foreligger, fortælle os meget om den tidlige udvikling i Latium og dermed også om Roms tidligste udvikling, idet denne bys ældste levn jo for det meste ligger skjult under de talrige senere lag. Man må derfor ønske, at de øvrige tre bind følger hurtigt efter, således at den lærde verden kan inddrage det nye kildemateriale på en kvalificeret måde i den standende diskussion. Hertil kan man uden tøven knytte ønsket om at den samme fornemme kvalitet kan fastholdes også i de følgende bind.

Jens Erik Skydsgaard

NIELS LUND: De hænger og de brænder. Danmark og England i vikingetiden. Kbh., Gyldendal 1993. 212 s., 14 kort, ill. kr. 268.-.

De sidste generationers bøger om vikingetiden har set det som deres mission at fortælle om, hvad vikingetidens nordboer, »vikingerne« også var: bønder og håndværkere, købmænd og sømænd – nogle var endogså kvinder; og museerne er begyndt at vise, at en tredjedel af »vikingerne« var børn. Men den underforståede tiltrækning – for eksempel hos de hyggelige folk, der rekonstruerer vikingetidens håndværk (og ikke alle andre tiders bådebygning og brikvævning), er jo alligevel den, at »vikingerne« virkelig var vikinger, at de »hærgede og brændte« i den uskyldige tid længe før Verdun, hvor kun taberne led i krig. Vikingetidens voldselement bærer stadig dens fascination hos nutidsmennesker.

Niels Lund har skrevet en bog, der udelukkende beskæftiger sig med vikingernes aggressive handlinger set ud fra deres ofres kilder. En overordentlig sober fremstilling, der strengt holder sig til begivenhederne i deres rækkefølge, bevidnet i annaler og breve. Med en let genkendelig afvigende typografi bringes der talrige uddrag af kilder og karakteristiske forskningssynspunkter. Bogen har 46 billeder. Der er 14 kort over borganlæg, slagmarker og stednavne; skal man